

Мила Н. Медиговић Стефановић
Београд

ХАРМОНИЈА УМЕТНИЧКИХ ТАЈНИ

(Ана М. Зечевић: *Склад речи и тона – компаративистичке студије и олеги,*
Вршац: „Тули”, 2016)

Ослушкивање поезије у одајама музике увек је делотворно за продуковање префињених творевина духа. Симбиозу музике и уметности речи Ана М. Зечевић успешно проучава две деценије, што потврђују и претходне књиге о поезији и музици. Без унутрашње духовне предиспозиције не би било ни инспиративне подлоге за ауторкине тематске преокупације обрађене у најновијој књизи. Публикација *Склад речи и тона – компаративистичке студије и олеги* компонована је од седам есеја: „Лирско-епске песме Лазе Костића као инспирација музичким ствараоцима” (стр. 9–12), „Шантићев *Триптих* Дејана Деспића” (стр. 23–36), „Процеси структурализације и музикализације у Кочићевом поетском и прозном стваралаштву” (стр. 37–48), „Музичко стваралаштво Владана Деснице (краће музичке форме)” (стр. 49–78), „Музички и други мотиви у поезији Стефана Митровића” (стр. 79–86), „Приморске мелодије у аранжманима Бранка Зеновића” (87–104) и „Десет приморских песама у аранжманима Бранка Зеновића” (стр. 104–122). Након есеја штампан је Поговор – рецензија др Злате Марјановић (123–125), потом Белешка о писцу (стр. 126) и Регистар имена (стр. 127–132).

Из хармоније – науке о законима по којима се стварају и везују акорди – и валоризованих препорука добрих учитеља, настало је дело где се сви фрагменти успешно спајају у један вишегласни музички комад. Ако се поштује редослед презентираних текстова, Лаза Костић је на врху музиколошких преокупација. Романтизам је неговао прожимање две важне уметности, а ауторка размаравала одабране ставове значајних писаца о Костићу, упоређивала њихове и сличне у продукцији естетичара. Његова истанчана мисао из филозофског корпуса одзвања одајама где заувек бораве неумрли песници – они којима је Ана Зечевић посветила посебну пажњу. Костићево начело укрштаја супротности, симетрију и хармонију издвојила је ауторка у варијацијама текста: „хармонија није ништа друго до изврнута, или боље *склопљена симетрија*; и обрнуто: симетрија је изврнута, или боље *расклопљена хармонија*” (стр. 11).¹

1 Сви цитати са назнаком само броја стране у загради су из књиге Ане М. Зечевић.

Пригодно је на овом месту истаћи и став великог интелектуалца Станислава Винавера: „Лаза Костић пак хоће и велику и највећу лепоту до које човек може доћи, да ухвати све живе кључеве живота, све отрове и све мелеме. Лаза Костић је стваралац који верује у моћну хармонију, и који је остварује.”²

Тај систем естетике заокупља читаоце ове књиге током сагледавања интерпретативног поступка. Као најважније сегменте музичке надградње сазнајемо и историју музичког стваралаштва на изабране Костићеве теме. Тај летопис испунили су: Александар Нисис Морфидис (1803–1878), новосадски капелник и песников савременик, компоновао је арапски напев на „Спаваћу песму”, девојчица из Тузле Елмира Мујезиновић, је у другој половини 20. века, компоновала за соло глас песму „Међу јавом и међ сном”, исту песму приредио је за хорско извођење Теодора Пфајфер, а Мирољуб Аранђеловић Расински компоновао је „Santa Maria della Salute” за баритон, хор, рецитатора и оркестар.

Музичком библиографијом компонованих прилога на Шантићеве теме теоретичарка музике Ана Зечевић обухватила је стваралаштво од Владана Ђорђевића до недавно преминуле Јадранке Стојаковић – што је јасан показатељ чињенице да су бројни ствараоци препознавали музичку подлогу изабране поезије Алексе Шантића. Круту композитора инспирисаних Шантићевом поезијом, ауторка је пажњу посветила и делу академика Дејана Деспића – иначе аутору многих композиција на тему српских лиричара.

Поетски циклус прозног стваралаштва Петра Кочића, разматран на нивоу литературологије, уводи нас у разматрање музикализације Кочићеве поетске и ритмичке прозе. „Пејзажна лирика заснована на идиличној, сетној тематици и мотивици”, има свој корен у ономе што је проучавао Владимир Дворниковић као „узроке песимистичког музичког изражавања”. За разумевање те „егзотике” потребан је „психолошки кључ”, како би се проникло у сва она „душевно-динамичка врела из којих та песма расте и према којима се органички нужно и формира”.³

Цитирајући италијанског историчара књижевности Ђулија Феронија, ауторка наглашава: „Ритмичко писање се заснива на акцентима који уређују односе међу слоговима, не само у стиховима него и у одређеним писањима у прозним саставима” (стр. 47). Трагајући за примерима музичког ритма у Кочићевом делу издвојила је осам поетских проза: „Јелике и оморике”, „У магли”, „Пјесма младости”, „Тежак”, „Молитва”, „Жалобитна пјесма”, „Кмети” и „Слободи”. Затим следи седам ритмичких проза: „Кроз маглу”, „Кроз Свјетлост”, „Из староставне књиге Симеуна Ђака”, „Јајце”, „Са збора”, „Чврко” и „Тавновање”. У анализу структурализације и поетизације укључила је и песме: „Поноћ-

2 *Citat Vinaver*, Priredio Gojko Tešić, KCB, Beograd, 2007, str. 317.

3 Dvorniković, V., *Psiha, jugoslovenske melanholije*, Beograd: Tersit – Signature, 1996, str. 14.

ни звуци”, „Пролетњи звуци”, „Спустивши главу на моје груди”, „Ја те љубим дивни створе” и „Последња суза”. За угледање је умешност и енергија Ане Зечевић да Кочићеве метричке стопе сагледава у светлу романтичарског принципа конструкције, а да при томе његови жанрови иду ка нарагивној прози од реалистичког до модерног израза.

Методама компаративне естетике ауторка је обликовала есеј о музичком стваралаштву, тачније, краћим музичким формама Владана Деснице. Истакнути књижевник се подједнако добро остварује и на музичком плану, а ту легитимацију презентира успешно и детаљно. Продукти пријемчиве чулне сензибилности, изазвани посматрањем („јаса”, сунца, „жмиркавог благослова” петролејке, приморског сутона, ликовних реквизита распоређених у ентеријерима и на отвореном простору, дуванских омаглица) и ослушкивањем (забудних звона, звучности еолских харфи доживљених при циликању чаша у размени пријатељства, тишине усамљености и вањске вреве), дар су Десничине уметничке ризнице. Ту су и музичке иницијације композитора Владана Деснице, континуирано усредсређеног на музички контекст и судбине ликова – зависника од музике. Одблесци промишљања су подлога ауторкиног ткања о три круга његових композиција, међу њима су: „A se stesso”, Вечерњи напјев”, „Еј, пусто море!...”, „Capriccio”, „Melodie – largo cantabile” (за чело), „Allegro”, „На ноћишту” и „Бубица”. Уз ту уметничку заосташтину Ана Зечевић бележи и Десничин однос према музици у филмовима снимљеним на његове сценарије, где налазимо пример филма „Концерт”.

Однос између значења и несемантичких одлика језика, попут звука и ритма, разматра ауторка у песничтву паштровског песника Стефана Митровића. Лирске нијансе стихова о страшном тамновању и патњи призвале су молску елегиичност, о чему је сличне ставове претходно изрекао и црногорски књижевник Бранко Бањевић, на које се ауторка позива:

„Митровићева нарација чува неки елегијски тон, који се може чути из записа и писама од прије неколико вијека, а који није очајање (и кад је то), него свијест о патњи као о природном простору човјекова постојања. Лишавајући пјесму *поетских украса*, Митровић се никада није лишавао тог тона који има боју историјске дубине, који чува континуитет патње и слободе.” (стр. 80)

Животно искуство (повезано са завичајним поднебљем) и заточеништво отворили су музику самотне тишине и чујност мисли о непоковавању наметнутим моделима изолације.

Два последња есеја посвећена су великом композитору Бранку Зеновићу. У првом есеју пажњу посвећује Зеновићевим аранжманима народних, превасходно приморских песама. Као вредност есеја наглашавамо и то да је за његову израду ауторка користила до сада непубликоване рукописе ком-

позиција, чиме је скренула пажњу на могућност њиховог потенцијалног објављивања, као вредног материјала за музиколошко проучавање и за извођење.

У другом есеју ауторка разматра Зеновићеве аранжмане десет песама, које је композитор обрадио 2002. године, а који се, иако непубликовани, и данас често изводе.

Из анализираног Зеновићевог опуса, као најпознатије, препознају се песме о паштровској свадби, које су иначе биле предметом пројекта „Повила се златна жица из рожанства луга...”, а који није у потпуности остварен због преране смрти приморског уметника.

Ауторка је предано приступила бележењу библиографских јединица, којима је и сама допринела многим истраживањима – саопштеним на стручним и научним скуповима током две деценије.

Оно што, међутим, недостаје међу есејима и поменутиим заслужницима музике, посебно паштровске, јесте и подсећање на још неке значајне паштровске уметнике, као што је Никола Греговић, чиме би се публикација употпунила.

Референтност најновије књиге Ане Зечевић потврђује и Поговор етномузиколога др Злате Марјановић, у коме је јасно наглашена могућност њеног коришћења у различитим научним и уметничким областима, чиме књига несумњиво добија вишеструку вредност:

„Тако је књига *Склад речи и тона* намењена теоретичарима музике, музиколозима и етномузиколозима, подједнако као и књижевницима, такође и ширем кругу свих оних заинтересованих за културну баштину ових наших простора” (стр. 125).

mila_stefanovic@yahoo.com